

PSIHOLOGIJA

YU ISSN 0048-5705

UDC 159.9

Vol. 56(2) 145–259

CONTENTS

SELF-CRITICISM AND SELF-COMPASSION AS MEDIATORS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN ALEXITHYMIA AND POSTPARTUM DEPRESSIVE SYMPTOMS <i>Ana-Maria Andrei, Rebecca Webb, & Violeta Enea</i>	145
DARK, DISSATISFIED AND DISENGAGED: PROPENSITY TOWARDS MARITAL INFIDELITY, THE DARK TRIAD, MARITAL SATISFACTION AND THE MEDIATING ROLE OF MORAL DISENGAGEMENT <i>Carmen Gabriela Lişman & Andrei Corneliu Holman</i>	163
CREATING AND TESTING THE EFFECTIVENESS OF HYPOTHETICAL SCENARIOS WHICH ELICIT ANGER AND HURT IN ROMANTIC RELATIONAL CONTEXTS <i>Andreea Ursu, Maria Nicoleta Turliuc, & Cornelia Măirean</i>	179
WHAT IS REMEMBERED?: THE RECALL OF HEALTH-RELATED INFORMATION IN CYBERCHONDRIA AND HEALTH ANXIETY <i>Branka Bagarić, Marina Martinčević, & Andrea Vranić</i>	205
GENDER DIFFERENCES IN NIGHTMARE CHARACTERISTICS FOLLOWING TRAUMA Sonja Protić, Robert-Jacek Gorzka, Helge Höllmer, Michael Schredl, & Lutz Wittmann	223
THE PSYCHOLOGICAL DETERMINANTS OF EMOTIONAL AND EXTERNAL EATING BEHAVIOR IN A UNIVERSITY STUDENT SAMPLE FROM TURKEY <i>Serhat Ergun, Erdogdu Akca, Omer Yanartas, Zeynep Nur Demirok Akca, Ahmet Ozercan, & Kemal Sayar</i>	239
CORRIGENDUM	259

Samokritičnost i samosaosećanje kao medijatori odnosa između aleksitimije i postporođajnih depresivnih simptoma

Ana-Maria Andrei¹, Rebecca Webb², & Violeta Enea¹

¹ Department of Psychology, Alexandru Ioan Cuza University, Iași, Romania

² Centre for Maternal and Child Health, School of Health Sciences, City,
University of London, United Kingdom

Postporođajna depresija (PPD) je česta posle porođaja i može imati velike posledice na žene i njihove porodice. Zato je važno razumeti uslove i faktore koji vode ka pojavi i trajanju PPD-a. Prvi cilj ove studije je da proveriti da li postoji veza između aleksitimije i postporođajnih depresivnih simptoma (PPDS) na uzorku majki iz Rumunije. Drugi cilj je da istraži da li samokritičnost i samosaosećanje predstavljaju medijatore veze između aleksitimije i PPDS. U ovoj transverzalnoj studiji je učestvovalo 307 majki sa decom starosti između četiri nedelje i jedne godine. Rezultati pokazuju da aleksitimija, samosaosećanje, samokritičnost i PPDS koreliraju međusobno, kao i da su samokritičnost, samosaosećanje i aleksitimija statistički značajni prediktori PPDS. Sem toga, samokritičnost i samosaosećanje su se pokazali kao medijatori veze između aleksitimije i PPDS. Psihološka terapija koja povećava samosaosećanje i smanjuje aleksitimiju i samokritičnost može biti korisna za prevenciju simptoma postporođajne depresije.

Ključne reči: aleksitimija, samokritičnost, samosaosećanje, postporođajni depresivni simptomi

Mračni, nezadovoljni i isključeni: Sklonost bračnom neverstvu, mračna trijada, zadovoljstvo brakom i medijatorska uloga moralnog isključenja

Carmen Gabriela Lişman & Andrei Corneliu Holman

Department of Psychology, Faculty of Psychology and Education Sciences,
Alexandru Ioan Cuza University of Iaşi, Romania

Prethodna istraživanja su našla brojna nemoralna ponašanja kod ljudi sa više izraženim osobinama ličnosti Mračne Trijade. Jedno od tih ponašanja jeste i neverstvo. Nezadovoljstvo brakom se takođe pojavljuje kao faktor u objašnjenju neverstva. Međutim, psihološka dinamika dejstva ovih osobina ličnosti i faktora međuljudskih odnosa na neverstvo je manje jasna. Ova studija ispituje potencijalnu medijatorsku ulogu korišćenja strategije moralnog isključenja (eng. moral disengagement) u cilju pravdanja neverstva, u odnosu između osobina ličnosti Mračne Trijade i zadovoljstva brakom sa jedne strane, i tendencije ka nevernom ponašanju sa druge strane, kod ispitanika u braku ($N = 241$). Rezultati ukazuju na to da su psihopatija, narcizam i nezadovoljstvo brakom povezani sa snažnijim tendencijama ka neverstvu, kao i da je tendencija da se moralno opravdava neverstvo delimični (u slučaju psihopatije i nezadovoljstva brakom) ili potpuni (u slučaju narcizma) medijator ovih efekata. Nisu nađeni ni direktni ni indirektni efekti makijavelizma koji bi bili nezavisni od ovih ostalih osobina. Takođe, muškarci su pokazivali veću tendenciju ka neverstvu. Ovi nalazi naglašavaju važnost iskrivljenih (eng. skewed) i samopopustivljih (eng. self-lenient) moralnih sudova, u kontekstu mračne trijade i nezadovoljstva brakom, koji legitimizuju neverstvo i dovode do njegove češće pojave.

Ključne reči: mračna trijada, moralno isključenje, zadovoljstvo brakom, moralni sudovi

Stvaranje i testiranje efektivnosti hipotetičkih scenarija koji indukuju ljutnju i bol u kontekstu romantičnih odnosa

Andreea Ursu^{1, 2}, Maria Nicoleta Turliuc¹, & Cornelia Măirean¹

¹Faculty of Psychology and Educational Sciences, Alexandru Ioan Cuza, University of Iași, Romania

²Faculty of Educational Sciences, Ștefan cel Mare University of Suceava, Romania

Istraživači zainteresovani za emocije i romantične veze dugo pokušavaju da pronađu efikasne i pouzdane tehnike indukcije emocija. U ovom članku predstavljamo pokušaj kreiranja i testiranja efikasnosti hipotetičkih scenarija koji indukuju ljutnju i bol u kontekstu romantičnih odnosa. U prvoj studiji su kreirana dva hipotetička scenarija za svaku emociju uz korišćenje najčešćih kategorija afektivnih događaja kojih se ispitanici prisećaju. Dalje, testirali smo njihovu efektivnost u pogledu izazivanja ljutnje i bola u tri različite faze. U drugoj studiji, 337 ispitanika, starosti između 18 i 40 godina ($M = 19,93$; $SD = 3,17$) je čitalo scenarije i ocenjivali su ih po nekoliko kriterijuma, kao što su pobuđenost (eng. arousal), diskretnost, pozitivna i negativna indukovana afektivnost. Našli smo da su naši hipotetički scenariji bili efektivni na diskretnosti, pobuđenosti i pozitivnom i negativnom afektu u pogledu indukovanja ljutnje i bola u kontekstu romantičnih veza.

Ključne reči: hipotetički scenario, ljutnja, bol, tehnike indukcije emocija, romantične veze

Šta ostaje u sećanju?: Prisećanje zdravstvenih informacija kod sajberhondrije i zdravstvene anksioznosti

Branka Bagarić¹, Marina Martinčević², & Andrea Vranić²

¹Hrvatska udruga za kognitivno-bihevioralne terapije, Zagreb

²Department za psihologiju, Fakultet humanističkih i društvenih nauka,
Sveučilište u Zagrebu

Sajberhondrija je preterano traženje informacija u vezi sa zdravljem na internetu koje je praćeno distresom. Cilj ovog istraživanja je bio da se ispituju efekti sajberhondrije i kredibiliteta izvora zdravstvenih informacija na prisećanje (zdravstvenih informacija, prim. prev.), kao i da se ispita uloga sajberhondrije kao medijatora odnosa između zdravstvene anksioznosti (HA) i prisećanja (zdravstvenih informacija, prim. prev.). Učesnici u ovom istraživanju ($N = 194$) su čitali o navodnoj bolesti iz izvora različitog kredibiliteta (visokog, niskog, neutralnog), i popunjavali su Upitnik zdravstvene anksioznosti (eng. HA Questionnaire) kao i kratku skalu sajberhondrije (eng. Short Cyberchondria Scale), te su imali zadatak da se prisete informacija o kojima su čitali. Nije nađen efekat kredibiliteta izvora na prisećanje. Učesnici u istraživanju sa visoko izraženom sajberhondrijom su se sećali više informacija, čak i kada je nivo zdravstvene anksioznosti bio kontrolisan. Sajberhondrija je bila medijator boljeg prisećanja u kontekstu visoke zdravstvene anksioznosti. Direktni efekat (statistički, prim. prev.) zdravstvene anksioznosti na prisećanje je nađen samo za iskrivljeno prisećanje zdravstvenih informacija. Ovo ukazuje na postojanje različitih obrazaca prisećanja kod individua sa visokom zdravstvenom anksioznošću zavisno od nivoa njihove sajberhondrije, verovatno kao posledica razrađenih zdravstvenih shema koje su karakteristika sajberhondrije, kao i na zanemarivanje kredibiliteta izvora kod osoba sa visokom zdravstvenom anksioznošću i niskom sajberhondrijom.

Ključne reči: prisećanje, iskrivljenje sećanja, kredibilitet izvora, sajberhondrija, zdravstvena anksioznost

Rodne razlike u karakteristikama noćnih mora nakon traume

Sonja Protić^{1,2}, Robert-Jacek Gorzka³, Helge Höllmer⁴,
Michael Schredl⁵, & Lutz Wittmann¹

¹International Psychoanalytic University, Berlin, Germany

²Institute of criminological and sociological research, Belgrade, Serbia

³Bundeswehr Military Police Command, Department of Psychology, Hannover, Germany

⁴German Armed Forces Hospital Hamburg, Center for Mental Health, Germany

⁵Central Institute of Mental Health, Medical Faculty Mannheim/Heidelberg University

Rod je jedan od dobro poznatih faktora rizika za idiopatske noćne more, ali je retko povezan sa karakteristikama posttraumatskih noćnih mora. Usled toga, cilj ove studije je da ispita rodne razlike u pogledu karakteristika (posttraumatskih) noćnih mora, kada se kontroliše psihopatologija povezana sa traumom, na velikom uzorku ljudi koji su imali traumatično iskustvo. Ispitanike je činilo 707 vojnika (prosečne starosti 31,3 godina, 19,5% žena) primljenih na bolnički program lečenja za veterane, na kojima je obavljena ekstenzivna procena koja se sastojala od kliničkih intervjuja i mera samoprocene koje su uzete u obzir sociodemografske karakteristike i psihopatologiju, kao varijable povezane sa snovima. Rezultati nisu ukazali na postojanje rodni razlika u pogledu učestalosti noćnih mora, psihofiziološke i emocionalne involviranosti, reorijentacije (eng. reorientation), kao ni u pogledu sećanja na snove posle buđenja. Razlike između muškaraca i žena u pogledu količine repliciranog sadržaja trauma u snovima su u potpunosti, a u slučaju smetnji povezanih sa noćnim morama, uglavnom objašnjene dijagnozom PTSPa, učestalošću noćnih mora i starošću osobe. Ova studija dovodi u pitanje značaj roda kao faktora rizika ili prediktora specifičnih karakteristika (posttraumatskih) noćnih mora, na uzorcima traumatizovanih i uzorcima vojnika. Buduća istraživanja bi trebalo da ispituju da li su ovi nalazi vezani isključivo za vojni kontekst ili mogu da se generalizuju i na uzorke koje čine civili.

Ključne reči: PTSP, noćne more, vojska, rod, replikativnost

Psihološke determinante emocionalnih i eksternih prehrambenih ponašanja na uzorku studenata iz Turske

Serhat Ergun,¹ Erdogdu Akca,¹ Omer Yanartas,¹
Zeynep Nur Demirok Akca,² Ahmet Ozercan,¹ & Kemal Sayar,¹

¹Marmara University School of Medicine, Department of Psychiatry, Istanbul, Turkey
²Kartal Dr. Lutfi Kirdar City Hospital, Istanbul, Turkey

Psihološki faktori i štetni događaji iz detinjstva (eng. Adverse childhood events) su slabo proučavani u kontekstu rizičnih prehrambenih ponašanja i gojaznosti. Važnost ove veze raste sa činjenicom da ova ponašanja postaju problem javnog zdravlja. Glavni cilj ove studije je bio da se ispita efekat povezanih psiholoških faktora kao što su štetni događaji iz detinjstva, simptomi depresije i anksioznosti i impulsivnost na prehrambena ponašanja na uzorku studenata iz Turske. Ukupno 414 studenata osnovnih studija (60,4% žena) iz Turske je popunilo tursku verziju Holandskog upitnika prehrambenih ponašanja (eng. Dutch Eating Behavior Questionnaire; DEBQ) radi procene emocionalnog i eksternog jedenja, kao i CDC-Kajzer Permanente Upitnik štetnih iskustava iz detinjstva (CDC-Kaiser Permanente Adverse Childhood Experiences; ACE), Bekov inventar depresivnosti (BDI), Bekov inventar anksioznosti (BAI), i Baratovu skalu impulsivnosti (BSI-11). Strukturalno modeliranje (SEM) je korišćeno radi procene da li depresivni/anksiozni simptomi mogu biti medijator veze između impulsivnosti i emocionalnog/eksternog jedenja. Štetna iskustva iz detinjstva su slabo korelirala sa merama prehrambenih ponašanja i impulsivnosti ($r = 0,18$, $r = 0,275$, $p < 0,001$, respectively). Nivoi anksioznosti i depresivnosti su korelirali značajno sa svim varijablama sem sa indeksom telesne mase (BMI; $r = 0,121 - 0,395$, $p < .001$). Indeks telesne mase (BMI) je bio značajno povezan sa emocionalnim jedenjem ($r = 0,231$, $p < 0,001$) i sa eksternim jedenjem (eng. restrained eating; $r = 0,226$, $p < 0,001$). Impulsivnost je bila pozitivno i direktno povezana sa simptomima anksioznosti i depresivnosti, kao i sa emocionalnim i eksternim jedenjem (redom: $\beta = 0,27$, $p < 0,001$; $\beta = 0,31$, $p < 0,001$; $\beta = 0,16$, $p = 0,006$; $\beta = 0,13$, $p = 0,047$). Veza štetnih iskustava iz detinjstva i emocionalnog ($\beta = 0,147$; 95% CI (0,087, 0,247)) i eksternog ($\beta = 0,091$; 95% CI (0,032, 0,168)) jedenja bila je delimično posredovana impulsivnošću i simptomima anksioznosti i depresivnosti. Rezultati su govorili u prilog tezi da su simptomi depresivnosti i nivo anksioznosti medijatori veze između impulsivnosti i emocionalnog/eksternog jedenja. Ovaj nalaz sugerise da prilikom evaluacije prehrambenih ponašanja studenata i razmatranja strategija koje će biti primenjene za rešavanje problema neurednih prehrambenih navika, u budućnosti treba, kao opciju razmatrati i temeljnu psihološku procenu pacijenta.

Ključne reči: prehrambena ponašanja, gojaznost, štetna iskustva iz detinjstva, depresija, anksioznost, impulsivnost